

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO LEHIAKORTASUNARI BURUZKO 2024KO TXOSTENA

INKLUSIOA, LEHIAKORTASUNAREN
ETA ONGIZATEAREN MOTORRA
Laburpen exekutiboa

Orkestra-Lehiakortasunerako Euskal Institutuaren (Deustu Fundazioa) jarduerak erakunde hauen ekarpeni eta laguntzari esker eramaten dira aurrera:

Eusko Jaurlaritza; SPRI Taldea; Arabako Foru Aldundia; Bizkaiko Foru Aldundia; Gipuzkoako Foru Aldundia, Bilboko Udala; EEE-Energiaren Euskal Erakundea; BBK Banku Fundazioa, Iberdrola; Repsol-Petronor.

Koordinatzaileak:

Mari José Aranguren, Susana Franco, Mercedes Oleaga eta James R. Wilson

Egileak:

Imanol Aizpuru, Maddalen Alkorta, Mari José Aranguren, Patricia Canto, Aitziber Elola, Susana Franco, Juan P. Gamboa, Aitor Garmendia, Ibon Gil de San Vicente, Bart Kamp, Macarena Larrea, Stephania Mosquera, Asier Murciego, Mercedes Oleaga, Elsa Patús, Carla Peletier, Jabier Retegui, Ander Sánchez, Eduardo Sisti, Rakel Vázquez, James R. Wilson eta Sofia Zhukova

**Txostena
online eskuratzea**

Euskal Autonomia Erkidegoko Lehiakortasunari buruzko 2024ko txostena PDFn dago eskuragarri, euskaraz, gaztelaniaz eta ingelesez, Orkestraren webgunean:

<https://www.orkestra.deusto.es/eu>

DOI: <https://doi.org/10.18543/RDMU6951>

Adierazle-panel interaktiboa

Lehiakortasunari buruzko Txostenean aurkeztutako adierazleen eguneratzeak kontsulta ditzakezu, denbora errealean, Eskualdeko Lehiakortasunaren Behatokiaren bidez:

<https://www.orkestra.deusto.es/competitiveness-observatory/eu>

Itzulpena: Itziar Navarro, Deustuko Unibertsitatea
© Lehiakortasunerako Euskal Institutua – Deustu Fundazioa

Mundaiz 50, E-20012, Donostia-San Sebastián
Tel.: 943 297 327. Fax: 943 279 323
comunicacion@orkestra.deusto.es
www.orkestra.deusto.es

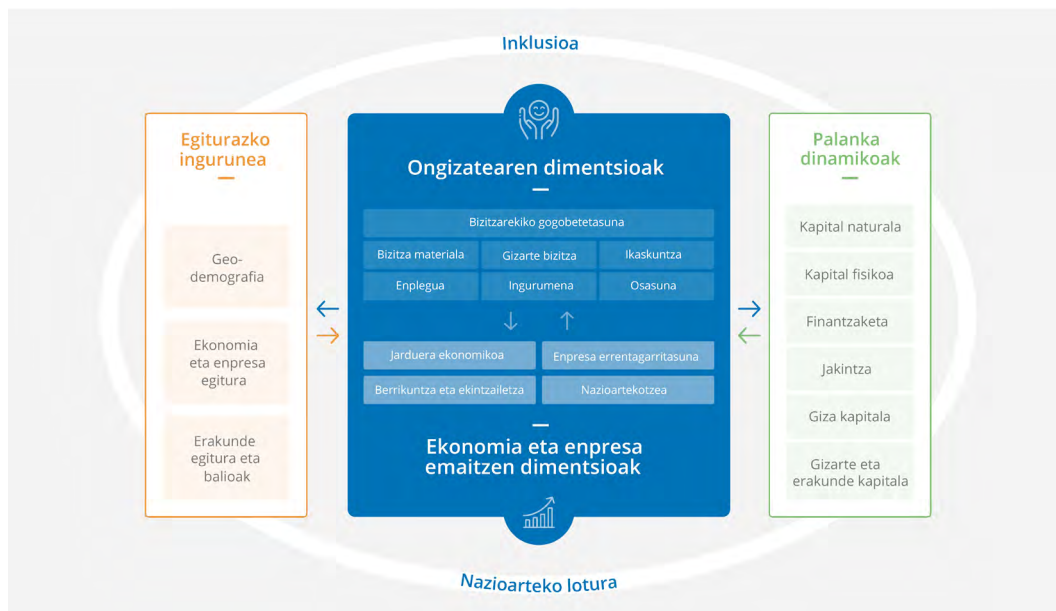
© Deustuko Unibertsitateko Argitalpenak
1 posta-kutxa - 48080 Bilbao
Helbide elektronikoa: publicaciones@deusto.eus

Laburpen exekutiboa

Lurralde garapenean inklusioak duen garrantzia nabarmentzen dute nazioarteko erakundeek, esate baterako, Nazio Batuek, Lanaren Nazioarteko Erakundeak edo Europako Batzordeak, 'trantsizio bidezkoa' sustatu beharraz hitz egiten baitute. Ohikoa da trantsizio hirukoitzaz, alegia, trantsizio 'berdeaz, digitalaz eta sozialaz' hitz egitea (ELGEa, 2023). Hain zuzen ere, 2024ko irailean eratu zen Europako Batzorde berrian, presidenteordetza bati eman zaio trantsizio 'garbia, bidezkoa eta lehiakorra' sustatzeko erantzukizun esplizitua.

Inklusioa Orkestraren ongizatea helburu duen lehiakortasun esparruan ere txertatuta dago, zeharkako ardatz gisa, esparruaren hiru zatiekin berezko harremana duelako: inklusioa lurralde baten egiturazko ingurunean islatzen da, lurraldearen lehiakortasuna eta ongizatea baldintzatzen duten palankei eragiten die, eta lurraldeak lortzen dituen azken emaitzetan ere integratuta dago.

ONGIZATEA HELBURU DUEN LEHIAKORTASUN ESPARRUA

Inklusioa, berez, dimentsio askotako fenomeno da, eta, besteak beste, pertsonen generoarekin, adinarekin, jatorriarekin, gaitasunekin eta baliabide ekonomikoekin du lotura. Alde batetik, desberdintasunen gorakadaren ondorio ekonomiko eta politikoaren inguruko kontzientzia handia den une

honetan, bereziki garrantzitsua da ulertzea nola islatzen diren lehiakortasunaren eta ongizatearen emaitzak pertsona taldeen arabera. Eta beste alde batetik, demografia aldaketekin eta giza kapitalaren eskasiarekin lotutako erronka kritikoak aurrean ditugula jakinik, berebiziko garrantzia du ulertzeak nola eragiten dieten lehiakortasunerako palankei genero desberdintasunak, belaunaldien arteko harremanek edo pertsona migratzaileak gizartean integratzeak, besteak beste.

Lehiakortasunari buruzko 2024ko Txosten honetan, inklusioaren zeharkako ardatzean sakondu dugu, ongizate inklusiboa sortzeko gai izango den lehiakortasun inklusiboa ziurtatzeak aurrean jartzen dizkigun erronkei buruz hausnartzeko. Txostenaren hasieran, Euskal Autonomia Erkidegoaren lehiakortasun eta ongizate errendimendu orokorra aztertu dugu. Horretarako, 66 adierazleren bilakaerarik berriena aurkeztuko dugu, ongizatea helburu duen lurralde lehiakortasunerako gure esparruaren arabera antolatuta. Horren ondoren, gogoeta kontzeptual bat proposatu dugu, inklusioak lurralde baten lehiakortasunean eta ongizatean duen garrantziaren inguruan. Eta, horrekin batera, Euskal Autonomia Erkidegoko lehiakortasunaren eta ongizatearen analisi enpirikoa egin dugu, inklusioaren hiru dimentsio kontuan hartuta: jatorria, generoa eta adina.

Lehiakortasuna eta ongizatea Euskal Autonomia Erkidegoan

Euskal Autonomia Erkidegoko lehiakortasunaren eta ongizatearen gaur egungo diagnosis egiteko, ekonomia eta enpresa emaitzen 22 adierazle, ongizate emaitzen 20 adierazle, eta lehiakortasunerako eta ongizaterako palanka dinamikoen 24 adierazle aztertu ditugu. Hurrengo hiru tauletan, aztertutako hiru adierazle multzoen emaitza nagusiak laburbildu ditugu.

Ekonomia eta enpresa emaitzak	
Ekonomia errendimendua	Biztanleko BPGk, erosteko ahalmenaren parekotasunean (EAP) neurtua, hazten jarraitu du 2023an ere, eta, horrela, EB-27ko batezbestekoarekiko alde positiboa handitu egin da (% 111) eta Alemaniarekiko alde negatiboa nabarmen murriztu da (% 96). Produktibitateak nabarmen egin du hobera, bai ekonomia osoan eta bai manufaktura sektorean. Produktibitateari lotutako adierazle guztietan, Euskal Autonomia Erkidegoa Espainiaren eta EB-27ren gainetik dago, baina Alemaniaren eta Austria Garaia eta Baden-Wurtemberg erreferentziazko eskualdeen azpitik.
Enpresa errentagarritasuna	Enpresa errentagarritasunak gora egin du 2023an; zehazki, errentagarritasun ekonomiko (ROA) % 6.6 izan da eta finantza errentagarritasuna (ROE), % 11.8. Nabarmentzekoa da manufaktura sektoreko unitateko lan kostuak (ULK) izan duen jaitsiera. Ustiapeneko soberakin gordina egonkor mantendu da, % 43 inguruan. Ehuneko hori Espainiakoa eta EB-27koa baino pixka bat handiagoa da eta Alemaniakoa baino dezente handiagoa.
Berrikuntza eta ekintzailtza	Gora egin du produktuko berrikuntzak eta prozesuko berrikuntzak egiten dituzten enpresa txiki eta ertainen ehunekoak (% 26.1 eta % 32.6, hurrenez hurren). Hala ere, aldagai horretan beste herrialdeen atzetik gaude, bereziki enpresa txikietan eta antolaketako eta merkatutarako berrikuntzetan. Enpresa txiki eta ertainen estrategiak arrisku eta disrupzio maila txikiak dira, eta berritzeko ikusten dituzten oztupoek zerikusi handiagoa dute berrikuntzaren kostu altuekin eta enpresan beste lehentasun batzuk egotearekin jakintzarekin baino. Ekintzailtzan, nahiz eta ekintzailtza tasa orokorrak (TEA) Espainiako edo Europako mailen azpitik jarraitu, emaitzak onak dira ekintzailtza teknologikoan eta hazkunde handiko enpresetan. Gainera, 5 pertsonatik gorako lantaldea duten enpresen kopuruak ere gora egin du, eta, beraz, enpresen batez besteko tamaina handitzen ari da.

Ekonomia eta enpresa emaitzak

Nazioartekotzea	Ondasunen nazioarteko esportazioek behera egin dute 2023an, BPGren % 37.9 izatetik % 35.8 izatera igaro baitira. Energia gaien esportazioak eta energiaren bestelako gaienak, biak, jaitsi dira. Joera bera ikusten da Espainian, Alemanian eta EB-27n ere. Hain zuzen ere, Euskal Autonomia Erkidegoak Europako batezbestekoarekiko duen egoerak nabarmen egin du hobera azken urteetan, baita 2023an ere. Gainera, merkataritza saldoa hobetu egin da. Horrek erakusten du ondasunen nazioarteko inportazioak esportazioak baino gehiago murriztu direla proportzian, bai energia gaietan eta bai energiaren bestelakoetan.
-----------------	---

Ongizateari lotutako emaitzak

Bizitzarekiko gogobetetasuna	Bizitzarekiko gogobetetzea pixka bat jaitsi da Euskal Autonomia Erkidegoan 2023an, eta orain, EB-27ko batezbestekoaren oso antzekoa da, baina Alemaniakoa eta Espainiakoa baino handiagoa.
Bizitza materiala	Pobrezia edo bazterketa arriskuan dauden pertsonen proportzioak behera egiten jarraitzen du. 2023an, % 15.5 izan da, EB-27ko batezbestekoa baino txikiagoa (% 21.4). Desberdintasun ekonomikoan ez da aldaketarik izan. Hala ere, etheen errentaren medianak behera egin du azken bi urteetan, eta etxebizitza tenperatura egokian mantendu ezin duten pertsonen proportzioa igo egin da 2023an, eta Europako batezbestekoaren gainetik dago.
Enplegua	Langabezia tasa (% 7.6), EB-27ko batezbestekoaren gainetik dago (% 6.1), baina aldea txikituz doa, urtez urte. Lanarekiko gogobetetasun maila ere hobetu egin da (10etik 7.4 da azken urtean). Hala ere, lan egindako ordu bakoitzeko soldata arrakala, generoari dagokionez, 2017az geroztik etengabe jaitsi ondoren, handitu egin da azken urtean eta % 8.8 da orain.
Gizarte bizitza	Pertsonen duten denborarekiko gogobetetasun maila egonkorra da, azken hamarkadako igoeren ondoren. Pertsonen arteko konfiantzak hobera egin du eta pandemian izandako jaitsieraren zati bat berreskuratu da. Bestalde, delitu maila EB-27ko batezbestekoa baino askoz ere txikiagoa bada ere, Euskal Autonomia Erkidegoan jabetzaren kontrako 895 delitu izan genituen 100 000 biztanleko 2022an, aurreko urtean baino % 31 gehiago.
Ikaskuntza	Goi mailako bigarren hezkuntza edo hirugarren mailako hezkuntza duen 25-64 urteko biztanleriaren proportzioak goranzko bideari eusten dio Euskal Autonomia Erkidegoan, eta % 78.8 izanik, ia Europako batezbestekora iritsi da (% 79.8). Bestalde, Euskal Autonomia Erkidegoa aurre-aurrean dago etengabeko ikaskuntzan: 25 eta 64 urte arteko biztanleriaren % 18.2k hartu du parte prestakuntzako edo ikaskuntzako jardueretan. Hala ere, Ikasleen Nazioarteko Ebaluaziorako Programaren (PISA) emaitzek matematikako, irakurketako eta zientziako batez besteko notaren beherakada erakusten dute, eta, gainera, EB-27ko batezbestekoan gertatutakoa baino handiagoa da.
Osasuna	Nahiz eta osasun egoera ona edo oso ona duela uste duen biztanleriaren proportzioak nolabaiteko beherakada izan (% 74.8tik % 73.4ra) eta airearen kutsadurak eragindako heriotza goiztiarrak pixka bat gora egin (100.000 biztanleko 30.9tik 31.3ra), Euskal Autonomia Erkidegoak lidergoan jarraitzen du EB-27ko batezbestekoarekiko (eta Alemaniarekiko) bi adierazle horietan eta bizi itxaropenean (83.5 urte).
Ingurumena	Berotegi efektuko gasen eta airearen kutsatzaileen isuriek gora egin dute 2022an, ekonomia jardura handitu egin delako. Berotegi efektuko gasei dagokienez, % 5eko hazkundeak EB-27ko batezbestekotik urruntzea ekarri du, eremu horretan isuriak % 1.3 jaitsi baitira. Hala ere, 2022an hiri hondakinen birziklatze tasa % 47.4 igo da, eta, hala, ia desagertu da Euskal Autonomia Erkidegoaren eta EB-27ko batezbestekoaren arteko aldea.

Lehiakortasunerako eta ongizaterako palanka dinamikoak	
Kapital naturala	Aztertutako adierazle gehienetan Euskal Autonomia Erkidegoa batezbestekoaren gaitetik badago ere, azken urteko hobekuntza EB-27ko batezbestekokoa baino txikiagoa izan da. Erronka handiena energia berriztagarrien kuotarekin lotuta dago (% 18.2), okerrera egin baitu eta Europako batez bestekoaren azpitik baitago (% 23). Gainera, azken hamarkadan ez da aldea murriztea lortu.
Kapital fisikoa	Euskal Autonomia Erkidegoa ongi kokatuta dago Europako batezbestekoarekiko eta Alemaniarekiko kapitalaren eraketa gordinaren eta kapitaleko stockaren adierazleetan. Hala ere, bi aldagai horien balioak pixka bat jaitsi dira 2023an. Kapitalaren eraketa gordinaren barruan, gora egin du ekipo ondasunetara bideratutako proportzioak. Urte horretan % 40.1 izan da eta, horrela, beste lurralde batzuekiko aldea handitu da (Alemanian, % 30.6 izan da eta EB-27n, % 29.5).
Finantzaketa	Azpitarratzekoa da ondare garbiaren adierazlearen bilakaera positiboa. Egiturazko adierazle horrek bazkideek enpresetan inbertituta ditudun funtsak neurtzen ditu eta hobera egin du, % 49ra iritsi arte. Bestalde, atzerriko zuzeneko inbertsioaren (AZI) irteerako stocka (BPGren % 95) Espainiako edo Alemaniako ekonomietakoa baino handiagoa da, eta euskal enpresen nazioartekotze maila handiarekin lotuta dago. Atzerriko zuzeneko inbertsioaren sarrerako stockak, ordea, behera egin du azken urtean, beste lurralde batzuetan ez bezala. Gainera, stock hori txikia izatea egiturazko ezaugarria da gurean.
Jakintza	Ingurumen teknologietako patenteen proportzioa (% 18.7) eta argitalpen zientifikoaren maila (3 373 miloi bat biztanleko) EB-27ko batezbestekoaren gaitetik daude, argi eta garbi. Erronkak I+Gko gastu mailari eta patentei lotuta daude, Europako eta Alemaniako batezbestekoaren azpitik baitaude eta, gainera, azken urtean okerrera egin baitute. Digitalizazioari dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoak indarguneak ditu biztanleriaren gaitasun digitaletan eta azpiegituretan, baita zerbitzu publikoen digitalizazioari lotutako elementu batzuetan ere. Hala ere, gabeziak ditu IKtetako espezialistetan eta enpresen digitalizazioaren alderdi batzuetan, esate baterako, makrodatuen, hodeiaren eta adimen artifizialaren erabileran, bai eta administrazio publikoen web orrien erabilerraztasunean ere.
Giza kapitala	100 000 biztanleko medikuen kopurua, lurralde batek bere giza kapitala egoera onean mantentzeko duen gaitasuna erakusten diguna, egonkor dago azken urteetan. Azken urtean, kopuru hori 560 izan da, EB-27ko batezbestekoa (397) baino % 40 handiagoa. Bestalde, enplegu tasa, lurralde batek erabilgarri duen giza kapitala zein neurritan aprobetxatzen duen adierazten diguna, 2023an EB-27ko batezbestekoa baino gehiago hobetu da, eta, horrela, lehen zegoen aldea desagertu da eta bi lurraldeak parean jarri dira (% 70). Biztanleria gazteenaren gaitasun orokorrak neurtzen ditudun bi adierazleek azken urteetako joerari eutsi diote eta hobera egin dute. Gainera, EB-27ko batezbestekoaren gaitetik daude.
Gizarte eta erakunde kapitala	Euskal Autonomia Erkidegoko enpresa txiki eta ertainen % 23.4 lankidetzan aritu da I+Gn 2022an, proportzioan, EB-27an baino gehiago. Hala ere, gure lurraldeko argitalpen zientifikoaren % 2.4 baino ez dira industriarekin lankidetzan egiten, EB-27ko batezbestekoan baino askoz ere gutxiago (% 4.3). Bestalde, gobernuaren kalitate indizeak aurreko edizioetan etengabe egin zuen gora, baina azken edizioan nabarmen egin du behera. Horrela, Euskal Autonomia Erkidegoa adierazle horretan lehen tokian egotetik seigarren tokian egotera igaro da.

Inklusioa, lehiakortasunaren eta ongizatearen motorra, testuinguru demografiko aldakor batean

2024an, 1970eko hamarkadaren hasierako biztanleriaz oso bestelakoa dugu Euskal Autonomia Erkidegoan. Alde batetik, lan egiteko adinean dauden pertsonen proportzioa antzekoa bada ere (% 60), gazteen ehuneko handiaren ordez adinekoen kolektibo handiagoa dugu gaur egun. Beste alde batetik, mende honen hasieran Euskal Autonomia Erkidegoko biztanleriaren % 2 besterik ez zen atzerrian jaioa eta 2023an, ordea, kopuru hori % 12koa da. Azkenik, atzeritar jatorriko pertsonen profila dibertsifikatuz joan da. Gaur egun, atzeritar jatorriko 10 pertsonatik 3 inguru jatorri amerikarreko emakumeak dira; 2, jatorri bereko gizonak; beste 2, munduko gainerako herrialdeetako gizonak (batez ere Magrebekoak); eta beste hirurak, munduko beste herrialde batzuetako emakume bat eta jatorri europarreko gizon bat eta emakume bat izango lirateke.

Biztanleria askoz ere zaharragoa da orain eta, jatorriari begiratuta, askoz ere anitzagoa. Eta horrek ondorio garrantzitsuak ditu inklusioak gure lurraldeko lehiakortasunean eta ongizatean duen rolean. Lehiakortasun inklusiboa lurralde bateko pertsona guztiek, beren onena emanez, merkaturako eta merkatutik kanpo balioa sortzen parte hartzeko prozesua dela ulertuko dugu. Lehiakortasun inklusiboa duten lurraldeetan, pertsona guztiek aukera izan beharko lukete esku-ragarri dituzten ongizate emaitzak eraikitzen parte hartzeko.

Inklusioaren zeharkako ardatza lehiakortasunaren eta ongizatearen motor gisa aztertzeko, funtsezkoa da parte hartzearen eta sarbidearen alderdiak lantzea. Inklusioa, sarbide gisa, ongizatearen emaitzekin lotzen da; inklusioa, parte hartze gisa, berriz, lehiakortasunerako palanka dinami-koekin lotzen da, batez ere giza kapitalarekin eta gizarte kapitalarekin.

INKLUSIOA PARTE HARTZE ETA SARBIDE GISA

Euskal Autonomia Erkidegoko inklusioaren ardatzean sakontzeko, pertsonengan jarri dugu arreta; izan ere, pertsonak bizi dute, azken batean, desberdintasuna eta bazterketa eta haiek har dezakete parte lehiakortasuna eta ongizatea eraikitzen.

Inklusioa, lehiakortasuna eraikitzekeo prozesuetan parte hartze gisa ulertua

Adinak, generoak eta jaiolekuak eragin handia dute lan merkatuan sartzeko edo prestakuntza jasotzen jarraitzeko erabakietan, ikasketak edo enplegua lortzeko aukeretan, eta enpleguaren baldintzetan. Euskal Autonomia Erkidegoan, giza eta gizarte kapitalari lotutako inklusioak panorama konplexua erakusten digu, baina egoera ongi ulertzea kritikoa da lurraldeko lehiakortasun eta ongizate prozesuetan pertsona guztien inklusioa lantzeko. Hauek dira kontuan hartzeko ezaugarri nagusiak:

- **Landunen tasak:** Oro har, txikiagoak dira emakumeen artean eta atzerrian jaiotako artean. Alde batetik, emakumeei dagokienez, zaintzarekin lotutako etxeko zereginetara denbora gehiago eskaintzeak eragin zuzena du lan merkatuan sartzeko aukeretan. Beste alde batetik, atzeritarrek beste oztopo batzuk dituzte lana aurkitzeko, horien artean daude lan esperientzia, heziketa maila eta egoera erregularizatzeko prozesuak.
- **Garatutako lan jarduera:** Gizonek presentzia handiagoa dute industria sektorean, eta emakumeek administrazio publikoan (hezkuntzan eta osasunean). Jatorri amerikarrek eta Europako gainerako herrialdeetako gizon-emakumeak gehiago aritzen dira merkataritzan, garraioan eta ostalaritzan; eta munduko gainerako herrialdeetan jaiotako gizonak gehiago aritzen dira erai-kuntzan. Atzeritar emakumeek, bereziki amerikarrek, presentzia handiagoa dute beste zerbitzu batzuetan, tartean, etxeko lanetan. Lanbideko kategoriei dagokienez, bertako pertsonak dituzte trebetasun gehien eskatzen duten lanbideak, kudeaketako lanetan, profesioetan eta teknikoetan ari baitira. Atzeritar jatorrikoak, berriz, oinarritzko zereginetan aritzen dira. Emakumeak jarduera gutxi batzuetan dira nagusi kudeaketako arduetan eta lanpostu profesional eta teknikoetan: jarduera profesional, zientifiko, tekniko eta administrazioetan eta Administrazio publikoan, hezkuntzan eta osasunean. Emakumeak enpresa munduan gero eta gehiago badira ere, horrek ez du ekarri erabakiak hartzeko postuetan duten presentzia neurri berean handitzea.
- **Kontratu mota:** Aldi bateko kontratuek eragin handiagoa dute emakumeen artean gizonen artean baino, eta, gizonen artean, handiagoa da atzeritar jatorrikoen artean duten eragina. Kontratu mota horrek presentzia handiagoa du, halaber, gazteen artean. Gainera, lanaldi osoa ohikoagoa da gizonen eta adineko pertsonen artean; emakumeek, berriz, nahi gabeko partzialtasun handiagoa dute. Atzeritar jatorriko pertsonen artean, kontraturik gabeko edo gizarte segurantzako afiliatorik gabeko enpleguen presentzia nabarmentzen da. Ziurrenik, pertsona horien administrazio egoera irregularren ondorio izango da hori eta legezko kontratuak ez egitea ekarriko du. Ondorioz, zalantzan egongo da pertsona horien babes juridikoa eta soziala.
- **Gaitasunak:** Gaitasunei dagokienez, bertako biztanleek atzeritar jatorrikoek baino prestakuntza maila handiagoa dute. Gainera, emakumeen ehunekoa handiagoa da hirugarren mailako prestakuntzan, eta gizonena, hirugarren mailakoez bestelako derrigorrezko prestakuntzan. Era berean, etengabeko prestakuntzan emakumeen ehunekoa gizonena baino handiagoa da. STEM ikasketei dagokienez, unibertsitateko ikasleen % 28k aukeratzen ditu (horietatik % 34 emakumeak dira), eta lanbide hezietako ikasleen % 51k (% 11 emakumeak dira). Azkenik, bai gizonek (% 11.8), bai emakumeek (% 16.4) eta bai atzeritar jatorriko pertsonak (% 21.8) adierazten dute lanpostuan eskatzen dena baino prestakuntza maila handiagoa dutela. Beraz, ez dira behar bezala aprobetxatzen pertsonen gaitasunak, batez ere emakumeenak eta atzeritar jatorriko pertsonenak, eta horrek eragina du pertsona horien ongizatean eta lurraldearen lehiakortasunean.
- **Gizarte eta erakunde kapitala:** Atzeritar jatorriko pertsonak Euskal Autonomia Erkidegoan jaiotakoek baino konfiantza orokor txikiagoa dute, baina erakundeekiko konfiantza handia-

goa. Bestalde, bertakoek sare pertsonal zabalagoak dituzte eta haietan bilatzen dute laguntza. Era berean, erraztasun gehiago dituzte finantza eta osasun laguntza eta laguntza emozionala eskuratzeko. Egoera horien ondorioz, atzerritar jatorriko pertsonak bertakoek baino independentzia pertsonal handiagoa dute. Gai soziopolitikoekiko interesa oso antzekoa da, jatorria edozein dela ere, baina atzerritar jatorriko pertsonak askoz ere neurri txikiagoan hartzen dute parte hauteskundeetan, guztiek ez dutelako botoa emateko eskubiderik.

Inklusioa, ongizatearen emaitzetarako sarbide gisa

Generoaren, adinaren eta jatorriaren arabera inklusioaren inguruan egin dugun analisiak ongizatearen emaitzetarako sarbidea ere izan du aztergai, bost dimentsiotan:

- **Bizitzarekiko gogobetetasuna:** Bizitzarekiko gogobetetasunari dagokionez, ez dago alde handirik emakumeen eta gizonen artean, baina gogobetetasunak behera egiten du, pertsonak adinean aurrera egin ahala.
- **Bizitza materiala:** Emakumeek, oro har, gizonak baino errenta txikiagoak dituzte, eta pobrezia erreala handiagoa da emakumeak buru dituzten etxeetan. Era berean, errentak txikiagoak dira eta pobrezia handiagoa da gazteen artean eta, bereziki, atzerritar jatorriko pertsonak buru dituzte etxeetan dago pobrezia arrisku handiena. Atzerriko nazionalitatea duten pertsonen eta bertakoen arteko soldata arrakala % 34,3koa da. Ildo beretik, 25-34 urte artekoen eta 55 urte eta gehiagoko arteko soldata arrakala % 27.9koa da. Emaitza horiek etxebizitza bat eskuratzeko zailtasunetan ere islatzen dira: etxebizitza bat jabetzan edukitzea zaila da, bereziki gazteentzat, eta are zailagoa atzerritar jatorriko pertsonentzat. Beste alde batetik, atzerritar jatorriko pertsonak erabiltzen dituzten etxebizitzak egoera okerragoan daude, hezetetasunari eta hotzari dagokienez.
- **Enplegua:** Emakumeek lanarekiko duten gogobetetasuna gizonen baino txikiagoa da. Hala ere, gogobetetasunak gehiago egin du okerrera gizonen artean. Bestalde, emakumeek gizonak baino gatazka egoera gutxiago dituzte lanean.
- **Gizarte bizitza:** Gizonen eta emakumeen artean, desberdintasunak ikusten dira etxeko lanen banaketan, bereziki, seme-alaba adingabeen zaintzan. Emakume landunek gizonak baino ordu gehiago eskaintzen dizkiote egiteko horri egunero. Gainera, emakumeek eta gizonak etxeko lanak eskaintzen dieten eguneko denborarekiko gogobetetasuna antzekoa bada ere, adierazle batzuek erakusten digute gizonak etxeko lanaren banaketa orokorrarekin duten gogobetetasuna emakumeena baino handiagoa dela.
- **Osasuna:** Gizonak bere osasun egoeraren hautemate hobea dute edozein adinetan. Gainera, emakume gehiagok dituzte antsietate eta depresio sintomak gizonekin alderatuta, bereziki 45-64 urteko adin tartean. Eta horrek eragina izan dezake gizarte harremanetan, harreman emozionaletan eta lan harremanetan.

Gomendioak

Txosten honek gure lurraldean lehiakortasun ekonomikoaren eta ongizatearen emaitzak, beste lurralde batzuekin alderatuta, onak direla erakusten digu eta, gainera, nahiko inklusiboak. Aurreko urteetako Txostenen emaitzak indartuz, erronka handienak jakintzaren eta kapital naturalaren palanketan eta berrikuntzako eta ingurumeneko emaitzetan ditugu. Lehiakortasunari lotutako erronka horiek eta beste batzuk gaur egungo egoera demografiko aldakorrean landu ahal izateko, bereziki garrantzitsua da modu aktiboan lan egitea lehiakortasun prozesuak pertsona

guztientzat inklusiboak izateko. Horrela, hobeto aprobetxatuko ditugu gaur egungo gaitasun guztiak. Horrekin batera, pertsonen gaitasunak sendotu ditzakegu, bizitza osoan zeharreko hezkuntzaz baliatuta. Bestalde, gure enpresetan eta erakundeetan aniztasuna egoki kudeatzen ere ikasi behar dugu eta lidergo egokiak sortu, aniztasuneko testuinguru hauetan.

Askotariko planak eta politikak bideratzen dira inklusioaren dimentsioetara, eta bakoitzak rol bat du prozesu horretan. Ongizate inklusiboa sortuko duen lehiakortasun inklusiboa bilatzerakoan, garrantzitsua izango da ongizatearen eta lehiakortasunaren arteko loturak, kontraesanak eta sinergiak lantzea, lurraldeak ekonomia eta enpresa lehiakortasunaren ikuspegitik dituen beharrak eta lurralde horretako pertsonen ongizatearen beharrak lerrokatzeko. Ildo horretatik, Txostenak gomendioak ematen ditu, sei arlo zehaztuta.

- I. **Pertsona guztien gaitasunen gainean eraikitzea:** Gure azterketak adierazten du ez direla aprobetxatzen Euskal Autonomia Erkidegoan bizi diren pertsona guztien parte hartzea edo gaitasunak, bereziki, emakumeenak eta atzerritar jatorriko pertsonenak. Talde horiek parte hartzeko dituzten oztopoak landu behar dira, haien gaitasunak eta lurraldearen beharrak kontuan hartuta. Emakumeei dagokienez, oztopo horiek zaintza lanen banaketarekin ere lotuta daude; atzerritarren kasuan, berriz, beste jarduera batzuk dira garrantzitsuagoak: administrazio egoerari irtenbideak bilatzea, sare pertsonalak sustatzea, eta enpresen beharrekin lerrokatutako egongo diren prestakuntzako laguntzak eta aukerak eskuratu ahal izango dituztela ziurtatzea (bereziki, lanbide heziketako sistemaren bidez).
- II. **Aniztasuna besarkatzea:** Egoera demografikoa aldakorra den garai hauetan, garrantzi berezia du lehiakortasun prozesuetan pertsona guztien inklusioa lortzeko aktiboki lan egiteak. Generoari, migratzaileei, adin desberdinetako pertsonen eta abarri lotutako inklusio horrek jarduera tasak handitzeko eta enpresek belaunaldi aldaketari dagokionez eta mota guztietako talentua bilatzeko erronkari erantzuteko aukerak handitzen ditu eta, horrela, lehiakortasuna eta ongizatea sortzen laguntzen du. Gainera, garrantzitsua da aniztasun hori enpresetan eta beste erakunde batzuetan kudeatzen (eta gidatzen) ikastea, erakundeen errendimenduan, berrikuntzan edo nazioartekotzean izan ditzakeen onurak aprobetxatzeko.
- III. **Lehiakortasun digital-teknologiko-berdea indartzea:** Lehiakortasunerako eta ongizaterako beste palankak ahaztu gabe, euskal ekosistemako eragileek ekintzak eta estrategiak lehenetsi behar dituzte, kapital naturalaren eta jakintzaren palankak indartzeko. I+Gn inbertitzearekin eta jakintza berria merkaturatzearekin batera, jasangarritasunarekiko eta digitalizazioarekiko sentsibilitate berezia landu behar da, gure industriak lehiakortasun digital-teknologiko-berde baterako trantsizioaren abangoardian jartzeko aukera izan dezan. Gainera, energia berriztagarrien presentzia handiagoko energia sistema baterantz joateko erronkak teknologia-, gizarte- eta portaera-aldaketak dakartza. Hauek ongizate inklusiboa erraztu dezake, hainbat bidetatik, esate baterako kontsumitzailearen ahalduntzea, enplegu aukera berriak sortzea edo airearen kalitatea eta pertsonen osasuna hobetzea bultzatuz.
- IV. **Berrikuntza eta produktibitatea sustatzea:** Berrikuntza estrategikoa da enpresa txiki eta ertainentzat, kritikoa baita epe ertain eta luzera ekonomiaren produktibitatearen igoera iraunkorak sortzeko. Kultura berritzailea sustatzen jarraitu behar da, horretarako berrikuntzari lotutako kostuak murrizten lagunduz, arauketa eta izapideak sinplifikatuta, eta antolaketako eta marketinoko berrikuntzak bultzatuz, produktuko eta prozesuko berrikuntzen osagarri. Ahalegin horiek, bereziki, tamaina txikiagoko enpresetan egin behar dira.
- V. **Ongizatearen mehatxuak lantzea:** Euskal Autonomia Erkidegoan ongizate mailak altuak dira eta azken urteetan nabarmen hobetu dira, besteak beste, tradizioz ahulak izan diren arlo batzuetan, esate baterako, enpleguan. Baina, hala ere, garrantzitsua da ongizate horren gaineko mehatxuez jabetzea. Mehatxu horien artean aipatzekoak dira osasunari lotutako joera negati-

boak eta desberdintasunak, etxebizitza eskuratzeko zailtasunak eta gazteen hezkuntza arloko emaitzak. Nolanahi ere, erronka handienak ongizatearen ingurumen dimentsioan ditugu. Dimentsio horretan, gure gizartean trantsizio berdea modu ordenatuan bizkortu behar da, trantsizio horren gizarte eraginak ere zainduz, Lehiakortasunari buruzko iazko Txosteneko ondorioetan (Orkestra, 2023) aipatzen genuen bezala.

VI. Ongizate emaitzei lotutako inklusioa indartzea: Ongizate maila, oro har, handia bada ere, ongizatearen dimentsioetako batzuk ez dira berdin iristen gizarteko talde guztietara, eta horrek arreta berezia eskatzen du, benetan inklusioa izango den ongizatea lortzeko. Bereziki, hiru alderditan jarri beharko genuke arreta: diru sarreretan dagoen genero arrakala gainditzeko lan egin behar da, gazteek eta atzerritarrek etxebizitza bat eskuratzeko dituzten zailtasun handiei irtenbideak bilatu, eta osasun mentaleko arazoek emakumei besteei baino gehiago zergatik eragiten dieten hobeto ulertu.

Ongizatea helburu duen lehiakortasun adierazleak

Laburpen honek 66 adierazleren azken datuak biltzen ditu, hiru multzo handitan: (i) ekonomia eta enpresa emaitzak; (ii) ongizatearen emaitzak; eta (iii) lehiakortasunerako palanka dinamikoak. Adierazle bakoitzaren errendimendua azaltzeko, datuak ditugun azken urteko bilakaera eta Europako batezbestekoarekiko kokapen erlatiboa ematen dira, bai termino absolutuetan eta bai azken urteko bilakaera erlatiboari begiratuta. Kolore berdeak emaitza positiboa adierazten du, eta gorriak negatiboa. Koloreztatutako lehen eta bigarren zutabeetan, ikur batek adierazten du aldea % 1 eta % 5 artekoa dela; bi ikurrek, berriz, aldea % 5etik gorakoa dela esan nahi dute. Hirugarren zutabeetan, ikur batek adierazten du Euskal Autonomia Erkidegoko aldakuntza EB-27ko aldakuntzarekin alderatuta portzentajezko 0.5 eta 3 puntu artekoa dela; bi ikurrek esan nahi dute aldea portzentajezko 3 puntutik gorakoa dela. Hiru kasuetan, aldea adierazitako balioak baino txikiagoa bada, berdin ikurra azalduko da.

Panel honen bertsio dinamikoa eskura daiteke, adierazle bakoitzaren bilakaeraren grafikoak sortzeko aukerarekin, Euskal Autonomia Erkidegoko eta erreferentziako lurraldeetarako, esteka honetan: <https://www.orkestra.deusto.es/competitiveness-observatory/es/ES21/report-table>.

EKONOMIA ETA ENPRESA EMAITZAK

Adierazlea	Urtea	Balioa	Bilakaera (azken urtea)	Kokapen erlatiboa EB-27rekiko	
				Maila	Aldakuntza
EKONOMIA ETA ENPRESA EMAITZAK					
Ekonomia eta enpresa errendimendua					
Biztanleko BPG (EAP-€)	2023	42 159	→→	↑↑	+
Lanaren ageriko produktibitatea landun bakoitzeko (k€ pertsona bakoitzeko)	2023	78.7	→	↑↑	-
Lanaren ageriko produktibitatea lan egindako ordu bakoitzeko (€ orduko)	2022	46.6	→→	↑↑	++
Manufakturako lanaren ageriko produktibitatea landun bakoitzeko (k€ pertsona bakoitzeko)	2022	84.6	→→	↑↑	++
Manufakturako lanaren ageriko produktibitatea lan egindako ordu bakoitzeko (€ orduko)	2022	50.6	→→	↑↑	++
Enpresa errentagarritasuna					
Unitateko lan kostua (ULK) ekonomia osoan (landun bakoitzeko %)	2022	59.1	→	↑	+
Unitateko lan kostua (ULK) manufaktura sektorean (landun bakoitzeko %)	2022	58.2	→→	↓↓	++
Ustiapeneko soberakin gordina (BPGren %)	2023	43.1	=	↑	+
Aktiboaren gaineko errentagarritasun ekonomikoa (ROA) (mediana; %)	2023	6.6	→→	d.e.	d.e.
Finantza errentagarritasuna (ROE) (mediana; %)	2023	11.8	→→	d.e.	d.e.
Berrikuntza eta ekintzailtza					
ETE berritzaileak guztira (CORE est. %)	2022	42.4	→→	↓↓	--
Produktuko berrikuntza duten ETEak (CORE est. %)	2022	26.1	→→	↓↓	++
Prozesuko berrikuntza duten ETEak (CORE est. %)	2022	32.6	→→	↓↓	--
Produktu berrien/hobetuen salmentak ETE berritzaileentzat (salmenta guztien %)	2022	11.1	←←	↑↑	-
Jarduera ekintzaileen tasa (18-64 urte arteko biztanleriaren %)	2023	5.5	→→	d.e.	d.e.
Hazkunde handiko enpresak (10 langile baino gehiagoko enpresen %)	2022	9.2	←←	↑↑	--
Nazioartekotzea					
Ondasunen nazioarteko esportazioak (BPGren %)	2023	35.8	←←	↓↓	+
Ondasunen nazioarteko merkataritza saldoa (BPGren %)	2023	6.4	→→	↑↑	++
Energiaz bestelako ondasunen nazioarteko esportazioak (BPGren %)	2023	33.6	←	↓↓	+
Energiaz bestelako ondasunen nazioarteko merkataritza saldoa (BPGren %)	2023	11.7	→→	↑↑	--
Ondasunen eta zerbitzuen nazioarteko esportazioak (BPGren %)	2023	40.2	←	↓↓	++
Ondasunen eta zerbitzuen nazioarteko merkataritza saldoa (BPGren %)	2023	6.3	→→	↑↑	++

Iturria: Geuk egina, 1. eranskinean jasotako grafikoak eta iturriak erabilia.

ONGIZATEARI LOTUTAKO EMAITZAK

Adierazlea	Urtea	Balioa	Bilakaera (azken urtea)	Kokapen erlatiboa EB-27rekiko	
				Maila	Aldakuntza
ONGIZATEARI LOTUTAKO EMAITZAK					
Bizitzarekiko gogobetetasuna					
Bizitzarekiko gogobetetasuna (0-10)	2023	7.3	←	=	--
Bizitza materiala					
Etxeetako urteko errentaren mediana baliokidea (€)	2022	19 920	←	↑	--
Pobrezia edo bazterketa arriskuan dauden pertsonen proportzioa (AROE) (%)	2023	15.5	→	↑↑	=
Sarreraren S80/S20 kintilen ratioa	2023	5.0	=	↓↓	=
Etxebizitza tenperatura egokian mantendu ezin duten pertsonak (%)	2023	11.5	←←	↓↓	--
Enplegua					
Langabezia tasa (15-74 urte arteko biztanleriaren %)	2023	7.6	→→	↓↓	++
Lanarekiko gogobetetasun maila (0-10)	2023	7.4	→	d.e.	d.e.
Generoari lotutako soldata arrakala lan egindako ordu bakoitzeko (%)	2022	8.8	←←	d.e.	d.e.
Gizarte bizitza					
Pertsonek duten denborarekiko gogobetetasuna (0-10)	2022	6.9	=	d.e.	d.e.
Pertsonenganako konfiantza (0-10)	2023	6.3	→	↑↑	-
Jabetzaren aurkako delituen indizea (100 000 biztanleko)	2022	895	←←	↑↑	--
Ikaskuntza					
Goi mailako bigarren hezkuntza edo hirugarren mailako hezkuntza (25-64 urteko biztanleriaren %)	2023	78.8	→	↓	+
Etengabeko ikaskuntza (25-64 urteko biztanleen %)	2023	18.2	→	↑↑	--
Matematiketako, irakurketako eta zientzietako batez besteko nota PISA txostenean	2021	476	←	=	-
Osasuna					
Hautemandako osasun egoera (osasun ona edo oso ona duten pertsonen %)	2022	73.4	←	↑↑	=
Bizi itxaropena jaiotzean (urteak)	2022	83.5	=	↑	-
Airearen kutsadurak (PM2,5) eragindako heriotza goiztiarrak (100 000 biztanleko)	2021	31.3	←	↑↑	++
Ingurumena					
Berotegi efektuko gasen isuriak (biztanleko CO2 tona baliokideak)	2022	8.4	←←	↓↓	--
Airearen kutsadura (PM2.5 partikulen urteko batez besteko kontzentrazioa, ug/m3)	2022	9.5	←←	↑↑	--
Hiri hondakinen birziklatze tasa (%)	2022	47.4	→	↓	++

Iturria: Geuk egina, 2. eranskinean jasotako grafikoak eta iturriak erabilita.

LEHIAKORTASUNERAKO PALANKA DINAMIKOAK

Adierazlea	Urtea	Balioa	Bilakaera (azken urtea)	Kokapen erlatiboa EB-27rekiko	
				Maila	Aldakuntza
PALANKAK					
Kapital naturala					
Energia intentsitatea (petrolio tona baliokideak/M€)	2022	85.8	→	↑↑	--
Energia berriztagarrien kuota energiaren azken kontsumo gordinean (%)	2022	18.2	←←	↓↓	--
Ingurumeneko zergekin bildutako dirua (BPGren %)	2021	1.75	→	↓↓	++
Ingurumen ondasunen eta zerbitzuen sektoreko enplegua (enplegu guztiaren %)	2021	2.06	→	↑↑	--
Ingurumen ondasunen eta zerbitzuen sektoreko balio erantsi gordina (BEG guztiaren %)	2021	1.95	←	↑↑	--
Kapital fisikoa					
Kapitalaren eraketa gordina (BPGren %)	2023	24.3	←	↑↑	--
Kapital fisikoaren stocka (BPG zenbat aldiz)	2023	3.2	←	↑↑	--
Kapitalaren eraketa gordina ekipo ondasunetan (guztizko kapitalaren eraketa gordinaren %)	2023	40.1	→	↑↑	+
Finantzaketa					
Ondare garbia aktiboarekiko (mediana, %)	2023	49.0	→	d.e.	d.e.
Atzerriko zuzeneko inbertsioaren (AZI) sarrerren stocka (BPGren %)	2022	26.6	←←	↓↓	--
Atzerriko zuzeneko inbertsioaren (AZI) irteeren stocka (BPGren %)	2022	95.1	→→	↑↑	++
Jakintza					
I+Gko gastua guztira (BPGren %)	2022	2.08	←	↓↓	--
EPO patente zientifikoak milioi bat biztanleko (hiru urteko batezbestekoa)	2022	49.6	←←	↓↓	++
WOS argitalpen zientifikoak milioi bat biztanleko (hiru urteko batezbestekoa)	2022	3 814	←	↑↑	=
EPO patenteen ehunekoa ingurumen teknologietan (patente guztien %)	2021	18.7	→	↑↑	++
Giza kapitala					
Medikuak (100 000 biztanleko)	2021	560	=	↑↑	-
Goi mailako bigarren hezkuntza edo hirugarren mailako hezkuntza duen 25-34 urte arteko biztanleria (ISCED 3-8) (%)	2023	87.7	→	↑	++
Hirugarren mailako hezkuntza duen 25-34 urte arteko biztanleria (ISCED 5-8) (%)	2023	67.6	→→	↑↑	+
Enplegu tasa (15-64 urte arteko biztanleriaren %)	2023	69.9	→	=	+
IKTetako gaitasunak dituzten enplegatuen ehunekoa (%)	2023	5.3	→	↑↑	=
IKTetako gradudunen ehunekoa (%)	2022	4.8	→→	↑↑	-
Gizarte kapitala					
Gobernuaren kalitatearen indizea	2024	0.05	←←	↑↑	d.e.
I+Gn lankidetzan aritzen diren enpresa txiki eta ertainak (CORE establezimenduen %)	2022	23.4	→	↑↑	++
Industriarekin lankidetzan egindako argitalpenak (hiru urteko batezbestekoa) (argitalpenen %)	2022	2.44	→	↓↓	++

Iturria: Geuk egina, 4. eranskinean jasotako grafikoak eta iturriak erabilia.

Orkestra

LEHIAKORTASUNERAKO
EUSKAL INSTITUTUA
DEUSTO FUNDAZIOA

www.orkestra.deusto.es